

	Dr. habil Fejes Zsuzsanna egyetemi docens Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézet zsfejes@irsi.u-szeged.hu	ÁLLAMELMÉLET 10. lecke <i>A globalizáció államelméleti kérdései</i>	Olvasóidő 25 perc

Kulcsszavak:

globalizáció, globális világrend, területiális állam, globális civil társadalom, multinacionális vállalat, kis tigrisek, világgazdaság, Észak-Dél fejlődési szakadék, globális egyenlőtlenség, elvándorlás (migráció), iszlám fundamentalizmus, nemzetközi bűnözés, kiberbiztonság, fenntartható fejlődés, ökológiai lábnyom, globális kihívások

A globalizáció és az állam megváltozott szerepe a nemzetközi viszonyokban

Az elmúlt évszázadban felerősödött **globalizáció nemcsak a gazdasági és társadalmi folyamatokat változtatta meg, hanem átalakította az állam helyét és szerepvállalását is** a vesztfáliai béke következtében kialakuló világrendben, amely a területiális nemzetállamok szuverén egyenlősége, a be nem avatkozás, a nemzetközi jog kötelező erejű elveire épült. Napjaink 21. századában az államokról már nem beszélhetünk csupán önmagukban, azokat el kell helyezni a nemzetközi és globális világrendben, amelyben az államok mellett a **nem állami (gazdasági és társadalmi) szereplők** is teret nyertek, és az államközi kapcsolatok **különböző (szubnacionális, szupranacionális, transznacionális) szintjein** jelentős befolyásra tettek szert.

Ezzel a **globális világrend** valamennyi szereplője szoros kölcsönhatásba került az állammal és egymással, és kölcsönös függés alakult ki közöttük.

1. A globalizáció értelmezési lehetőségei

A globalizáció egyik legelterjedtebb definíciója **Thomas Friedmantól** származik, aki a globalizációt úgy fogja fel, mint

„a piacok, nemzetállamok és technológiák eddig soha nem látott mértékű, kimeríthetetlen integrációját, amely lehetővé teszi az egyének, vállalatok és nemzetállamok számára, hogy minden eddiginél messzebb, gyorsabban és olcsóbban vegyék birtokukba a világot.”

Anthony Giddens a globalizáció lényegét a világot **átfogó társadalmi kapcsolatok** egyre intenzívebbé válásában látja, és olyan folyamatként írja le, amelyben

„sok kilométernyi távolságra lévő helyek között olyan szoros kapcsolat van, ami azt eredményezi, hogy a világ egy pontján bekövetkezett esemény a világ egy másik pontján szinte egyidejűleg fejt ki hatását, befolyásolja a világ másik pontján lévő eseményeket, és ez az egymásra hatás kölcsönös”

Karen Mingst a globalizációt a világ politikai, gazdasági, kommunikációs és kulturális értelemben növekvő integrációjaként írja le, amelynek során az alábbi kihívások jelennek meg az államok számára:

1) Politikailag az állam olyan globális kérdésekkel kerül szembe, amelyet a kormányok nem képesek egyedül megoldani.

2) Gazdaságilag az államok és a pénzügyi piacok összefonódása válik egyre áttekinthetlenebbé, hiszen a multinacionális vállalatok megjelenésével, továbbá a termelés és a fogyasztás nemzetközivé válásával az államok nem tudják saját kezben tartani a saját gazdaságpolitikájuk szabályozását.

3) Kommunikációs és kulturális téren az új technológiák elterjedésével az információáramlás és az információ felhasználása az államok számára önállóan ellenőrizhetlenné válik.

A globalizáció tehát

- a világban zajló folyamatok összekapcsolódásának kiszélesítését, elmélyítését és felgyorsítását jelenti a társadalmi élet minden területén, és
- olyan hatalmi-gazdasági természetű folyamat, amely a világgazdaság legerősebb szereplői a gazdasági és politikai szabályok egységesítését és általános érvényűvé tételére törekszenek.

2.A globalizáció hatásai az államiságra – elméleti megközelítések

Politikailag

A 20. század második felében globális erőterben olyan politikai és gazdasági szerveződések alakultak ki, amelyek nem területi alapon jönnek létre, és habár az államok is lehetnek tagjai, mégis többnyire köz- és magánjellegű szereplők alkotják. Ezeknek a szerveződéseknek a legfontosabb jellemzője, hogy **átlépi a nemzeti határokat**. Létrejöhetnek helyi, regionális, nemzeti, és szupranacionális szinteken, miközben a nemzetközi rendszer alapvető elemei maradnak. A különlegességüket az adja, hogy az államon, valamint a nemzeti területen kívül azon „túlnyúlva” érvényesülnek, **befolyásolják a globális politikát, illetve gazdaságot, így a tényleges politikai irányítás kikerül a nemzetállam irányítása alól**, ami együtt jár a területi alapú nemzetállamok meggyengülésével (deterritorializálódás). Sokan tehát a globalizáció egyik legfőbb veszélyét és hatását elsősorban a nemzeti önrendelkezés, illetve az állami szuverenitás eróziójában, a döntéshozatalnak az országokon kívülre kerülésében látják.

Gazdaságilag

Gazdasági értelemben a globalizációs folyamat a világgazdaság szerves rendszerré formálódásának folyamata, amelynek lényege, hogy a **gazdasági kapcsolatok és viszonyok egyre több országra és területre kiterjednek**, miközben a közöttük kialakuló kölcsönös (mégis sok esetben aszimmetrikus) függőség fokozódik és mélyül – és **ez a nemzetgazdasági kereteit mindinkább kikezdi**. Ezzel együtt természetesen csökken a kormányzati politika tényleges hatóköre és hatóereje, miközben a nemzetállamok feladatává válik az egyes nemzetek feletti „kormányzó mechanizmusok” hatalmának legitimálása is.

Kommunikációs és kulturális téren

A globalizáció hatásai azonban nemcsak a politikában és a gazdaságban, hanem a társadalmi élet egyéb területein is mindinkább növelik a külső, nemzetközi tényezők szerepét és befolyását. A globalizáció korszakában **a közösségi hálózatok, folyamatok kialakulása és rendszerré szerveződése lépi át a területű alapú hatalmat**, aminek következtében egyre nehezebbé válik a belügyeknek a külügyektől való világos elhatárolása. Az elektronikus hálózatokkal összekapcsolt, digitalizált világban, a kibertérben mind több olyan funkcionális intézmény és hely jön létre, amely mintegy területen kívüliséget élvez a szuverén államok határain belül is, és az **információ áramlását az államok számára ellenőrizhetetlenné teszi**. Ebben a folyamatban jelentős és meghatározó szerepet töltött be az internet használatának elterjedése, amely megkönnyítette a nemzetközi kapcsolatok szereplői közötti kommunikációt és lehetővé tette az információ birtoklásának monopolizálását. Ez a folyamat szorosan összekapcsolódik a civil társadalom nemzetközivé válásával, az ún. globális civil társadalom kialakulásával és megerősödésével is.

Samuel Huntington elhíresült műve a *Civilizációk összecsapása* szerint a legfontosabb nemzetközi törésvonalak az egyes civilizációk mentén alakulnak ki, és a legélesebb ellentéteket is a kulturális és vallási identitásokra épülő civilizációk határozzák majd meg. Huntington civilizáció alatt a legmagasabb kulturális csoportosulás, a kulturális identitás legtágabb szintjét érti, ez alapján 8 civilizációt különböztet meg, melyek határvonala nem mindig követi az országhatárokat. Ebben a folyamatban a globalizáció, a regionalizáció és **a kulturális identitás elvesztése szintén a nemzetiállami szint befolyás-csökkenésére utal, és a nemzeti szerepvállalás gyengülését jelenti**.

Huntington nézete szerint a politikai ideológiák civilizációkon belüli összecsapását felváltja a vallás és a kultúra civilizációk közötti összecsapása. A szerző a globális rendezetlenség kifejezést használja a bekövetkező helyzetre, melyet szerinte az alábbi tényezők fognak jellemezni: a kormányzati hatalom összeomlása, az államok dezintegrációja, etnikai, vallási és törzsi konfliktusok intenzitásának növekedése, a maffia jellegű bűnözés nemzetközivé válása, menekültek tízmillióinak áradata, a nukleáris és más tömegpusztító fegyverek megsokszorozódása, a terrorizmus elterjedése, az etnikai tisztogatások és népiirtások gyakorivá válása.

A Huntington által meghatározott civilizációk térképe

Forrás: https://web.archive.org/web/20070312101415/http://s02.middlebury.edu/FS056A/Herb_war/clash3.htm

Hasznos olvasmány: <https://docplayer.hu/12196019-Samuel-p-huntington-a-civilizaciok-osszecsapasa-es-a-vilagrend-atalakulasa.html>

Robert Gilpin szerint ugyanakkor nemcsak kívülről, de **a belső hazai környezet felől is komoly támadások érik a nemzetállamot.** „Számos nemzeten belül a politikai identitás és az etnikai konfliktusok veszélyeztetik az állam integritását, mivel etnikai és regionális csoportok függetlenséget, de legalábbis nagyobb autonómiát követelnek. Fontos megértenünk, hogy a kurdok, a palesztinok, és más hasonló csoportok mind saját nemzeti államot akarnak. Nem az a céljuk, hogy felszámolják a nemzetállamokat, hanem arra törekednek, hogy a fennállókat osszák fel kisebb egységekre, melyeket önállóan irányíthatnak.”

A fenti, globalizációval kapcsolatos államot érintő kihívások ismertetése mellett azt mindenképpen le kell szögezni, hogy egyrészt a **globalizáció folyamata nem mindenütt jelentkezik azonos intenzitással, másrészt egy rendkívül komplex jelenség,** amelyet nem lehet csupán egy dimenzióra visszavezetni, így nem lehet automatikusan sem politikai, sem gazdasági, sem kulturális homogenizációként értelmezni.

Habár a folyamat túllép a nemzeti határokon – nem szünteti meg a területi elv jelentőségét, nem veszélyezteti a veszfáliai rendszer eredményeképpen kialakult és létező szuverén állam koncepcióját.

3. Az állam megváltozott feladatai a globális világrendben

3.1. Világgazdaság – az állam gazdasági szerepvállalása

A második világháborút követően, az 1960-as évek elejéig az államközi kapcsolatok építése a háború elkerülését és a béke megteremtését célozta. Ebben a kapcsolatépítésben az elsődleges és legfontosabb szereplők az államok voltak. Az 1960-70-es évektől azonban áthelyeződött a hangsúly az államok és a piac kapcsolatrendszerére. Az államok számára az lett a legfontosabb

kihívás, hogy a gazdasági célok hogyan teljesíthetők az állami politikák segítségével, és fordítva: hogyan tud a gazdaság hozzájárulni az állami pozíciók és politikák erősödéséhez. Ennek hatására **felderősödtek a nemzetállamok közötti gazdasági kapcsolatok, amelyek a kereskedelmi, beruházási, pénzügyi tranzakciók kiszélesedését eredményezték, túllépték a nemzetgazdasági kereteket.** Mindezt erősítette az információs és technológiai fejlődés rohamos felerősödése, amely a fizikai távolságok gyors és hatékony áthidalását tette lehetővé. Így az államok már nemcsak politikai célkitűzéseket fogalmaztak meg, hanem a gazdasági intézkedések és folyamatok is egyre hangsúlyosabbá váltak az államok részéről az államközi kapcsolatok rendszerében.

A második világháború után egyre nagyobb számban jelentek meg az állami kereteken túlnyúló **multinacionális vállalatok** is (multinational corporation), amelyek jellemzője, hogy nem a székhely szerinti államukban vannak azok a termelő vagy szolgáltatási eszközök, amelyeknek tulajdonosai (vagy amelyek felett ellenőrzést gyakorolnak), és különböző országban van a döntéshozataluk központja és a tényleges tevékenységük végzésének a helye. A multinacionális vállalatok globális szinten tevékenykednek, de (gazdasági, foglalkoztatási, környezeti) hatásaik lokális szinten csapódnak le, így döntéseik jelentősen érintik a nemzetállamok gazdaságpolitikáját.

A gazdasági globalizáció kialakulásával megnőtt a nemzeti kormányok gazdaságpolitikai felelősségéhez fűződő várakozások is. A 21. századra a világ ipari termelésének és összes exportjának 80% fölötti részét adja a három makrorégió: Észak-Amerika, Nyugat-Európa és Kelet-Ázsia (global triad). Jelentős ütemű fejlődést produkál Kína, de kiemelendő a csendes-óceáni térségben Japán és a „kis tigrisek” (Dél-Korea, Tajvan, Hongkong, Szingapúr) fejlődése. Az így kitáguló, és rendszerré formálódott világgazdaság nélkül ma már nem értelmezhetők teljességében az államközi viszonyok, a világgazdaság jelentős kihatással van az egyes államok nemzetgazdaságára, amely pedig az állami belső politikákat befolyásolja. És ez az egymásra hatás fordítva is igaz, kölcsönös.

Hasznos video: <https://www.youtube.com/watch?v=6FHJsPME0RE>

3.2.Észak-Dél fejlődési szakadék – népesedési és egészségi problémák, az élet védelme

A világgazdaság globalizációja számos előnnyel és fejlődési lehetőséggel járt a világ valamennyi állama számára, azonban komoly következményeket is okozott: **globális egyenlőtlenséget, fejlődési szakadékot (development gap) idézett elő a világgazdaság centruma és perifériája, Észak és Dél között.** Az Észak az iparilag fejlett országokat, a világ népességének nagyobb részét tömöríti, míg a Dél a kevésbé fejlett, fejlődő országokat fogja össze. Az Észak-Dél elnevezés a földrajzi szempontokon túl olyan súlyos globális egyenlőtlenségre utal, mint a népesedési problémák, éhezés, ivóvíz-hiány, amelyek miatt a déli országok drámai változásokat sürgetnek az államközi kapcsolatok rendszerében. Ez pedig ugyancsak **kiszélesíti a hagyományos állami feladatokat és megnöveli a nemzetközi közösség (és benne az egyes államok) felelősségét a fejlődő országok irányába.**

Mivel a népességnövekedés nem egyenletesen oszlik meg, a Dél elmaradottságának egyik legdrámaibb következménye a népesedési problémák elburjánzása, hiszen a fejlődő világ népesedési rátái sokkal magasabbak, mint a fejlett világ rátái. A magas népességnövekedési ráta problémáira az államoknak kell választ találniuk, és ez jelentős erkölcsi dilemma elé állítja az államokat (pl. születésszabályozás). A népesség növekedésével összefüggésben az éhezés, a

betegségek és járványok terjedése is megoldásra vár a kevésbé fejlett országok esetében. Mindemellett a gazdasági és társadalmi globalizáció világszerte védtelenné teszi a más államokban élő egyéneket és a közösségeket is a fertőző betegségekkel, járványokkal szemben. Ezzel egyértelművé vált, hogy a népesedési probléma, az emberi egészség megőrzése, az élet közvagyonból történő védelme nem csupán az adott államot, szomszédos országokat érint, így a nemzetközi közösség problémája, az egész világot érinti. Ilyen problémák kezelésére hozta létre az ENSZ 1948-ban az Egészségügyi Világszervezetet (World Health Organization, WHO).

Érzelni kell ugyanakkor azt is, hogy a 21. századra a többé-kevésbé egységesen kezelendő harmadik világon belül sokkal mélyebb differenciálódás van folyamatban. Latin-Amerika és Afrika fejlődő országai nagyon különböző képet mutatnak. Kelet-Ázsia néhány országa, a „fejlesztő államoknak” (developmental states) is nevezett fentebb említett kistigrisek, továbbá Malajzia, Thaiföld, ígéretes fejlődést vittek véghez. Ezek aktív állami szerepvállalással, irányított piacgazdaság révén, a saját civilizációs-kulturális adottságaikra építve, az oktatáspolitikát prioritásként kezelve váltak sikeres iparosodott állammá. Ugyanakkor vannak a harmadik világnak olyan „bukott államai” (failed states), mint Afganisztán, Szomália, Líbia, amelyek az alapvető állami funkciók ellátására sem képesek, de számos túlnépesedett ázsiai országban, mint Banglades, Pakisztán, szintén hanyatlás mutatkozik.

Hasznos olvasmány: Tarrósy István: A globális világrend és az Észak-Dél kontextus. http://epa.oszk.hu/02500/02565/00047/pdf/EPA02565_poltud_szemle_2006_2-3_179-188.pdf

3.3.Nemzetközi mozgalmak, nemzetközi bűnözés

A fejlődő világ problémái, a szegénység és az éhezés, a belső pusztítások újabb globalizációs jelenségeket indítanak el, **felerősítik az elvándorlás, a migráció folyamatát**, amely napjainkban erőteljesen a figyelem középpontjába került. Ennek kapcsán további új állami feladatok körvonalazódnak, például a migráció által érintett személyek elhelyezésének adminisztratív kérdéseiben, társadalmi beilleszkedésének elősegítésében, nyelvi akadályok leküzdésében.

Ugyanakkor az elvándorlási folyamat látványosan felerősítheti az **illegális munkaerő új piacainak megszületését, a tiltott piacok felemelkedését, az embercsempészet és a nemzetközi bűnözés** különböző formáit. A globalizáció jelentősen megkönnyíti a bűncselekmények elkövetését, azáltal, hogy a technológiai fejlődés révén biztosítja a gyors kommunikációt, a rugalmas hálózatok meglétét, miközben az elektronikus pénzügyi rendszerek is új típusú visszaélésekre adnak lehetőséget. A nemzetközi bűnözés növekedésének visszaszorítása napjaink egyik legégetőbb kihívása, megoldandó feladatként jelenik meg az államok számára. Az államok ezeket a kihívásokat nem tudják önállóan kezelni, a megváltozott állami feladatok a nemzetközi összefogásban és közös fellépésben, az elektronikus rendszerek összehangolásában vannak, ugyanakkor sajnos gyakran az egyes államok a saját maguk szintjén is nehezen tudnak megoldást találni a bürokrácia, a nehézkes eljárások és a hivatalok közötti kommunikáció hiányából eredő problémákra.

Új típusú globális feladatokat jelent a **vallási és ideológiai alapon felerősödő mozgalmak kibontakozása, az iszlám fundamentalizmus térnyerése, a világméreteket öltő terrorizmus, és az azzal összefüggő biztonságpolitikai kihívások** kezelése. Az egyes állami

politikai közösségeket elválasztó kulturális különbségek mára már sokkal inkább vallási és kulturális jellegűek, mintsem ideológiai alapúak, és ezek kihatással vannak a nemzetközi rendszerre. Az állam korábbi külső funkcióinak tartalma (az állam védelme és biztonsága helyett) egyre inkább a humánbiztonság megteremtése irányába tolódik. A globális kommunikációs és technológiai forradalom ugyanakkor – a fentebb említettek alapján – újraértelmezte a földrajzi teret, a tömegkommunikációs hálózatok, **virtuális és kibertér által megszüntette a távolság és az idő korábbi értelmezését**. Az államok a hagyományos eszközökkel már nem képesek sem befolyásolni, sem ellenőrizni az információk és az eszmék szabadon áramlását, így újabb kihívásokkal kell államoknak megküzdeni az állampolgáraik (és az állam területén tartózkodók) feletti ellenőrzés tekintetében.

Hasznos link: OECD, Perspectives on Global Development. https://www.oecd-ilibrary.org/development/perspectives-on-global-development-2019_persp_glob_dev-2019-en

3.4.A környezet és a természeti erőforrások védelme, klímaváltozás – a fenntartható fejlődés

A globalizáció terjedése, az azzal összefüggő jelenségek, mint például a **világgazdaság gyors növekedése, a technológiai fejlődés meghatározott ökológiai következményekkel** is jár. A 21. századra az emberiség szembesült azzal, hogy a gazdaság növekedése elérte, és bizonyos pontokon meg is haladta a Föld teherbíró képességének határát. A Föld természeti erőforrásai végesek és az államoknak szembe kell nézniük azzal a problémával is, hogy gyakran a gazdasági fejlődés (a piac törvényei) és a környezetvédelem, az erőforrás-gazdálkodás kapcsán egymással ütköző érdekek jelennek meg, amelyek összehangolása és kibékítése gyakran az államok ölébe hull vissza.

A környezetszennyezés a legtipikusabb jellemvonása, hogy nem tartja tiszteletben az államhatárokat, miközben ennek megfékezése az egyes államok feladata, akkor is, ha az nem közvetlenül érinti a területüket. Olyan terek szennyeződéséről és olyan káros környezeti hatások előidézéséről van szó, amelyek nem tartoznak szorosan egyetlen állam területéhez sem, mégis valamennyi állam közös feladatait jelentik. Ilyen meghatározó környezeti probléma a 21. században a globális felmelegedés, amely szélsőséges időjárási viszonyokat okoz, ivóvíz-hiányt eredményez, az ózonréteg elvékonyodását és kilyukadását idézheti elő, amely közvetlenül fenyeget minden élő szervezetet.

Az állam új, 21. századi feladatai közé soroljuk a **fenntartható fejlődés (sustainable development) garantálását**. A fenntarthatóság olyan stratégiák kidolgozását jelenti, amely támogatja a változást, de nem pusztítja a környezetet, és nem éli fel a tartalékokat, miközben garantálja, hogy a jövő generációk is élvezni tudják annak előnyeit. A fenntartható fejlődés jegyében az ENSZ 1992-ben hívta össze az első Környezet és Fejlődés Világkonferenciát, majd több hasonló nemzetközi környezetvédelmi konferenciát tartott, és születtek nemzetközi jogi dokumentumok (1992 Rio de Janeiro, Éghajlat-változási Keretegyezmény; 1997 Kiotói Jegyzőkönyv; 2002 Johannesburg; 2009 Koppenhága; 2015 Párizs, Klímageállapodás). Miközben mára már több mint 200 nemzetközi környezetvédelmi egyezmény van hatályban, az ökológiai válság megoldásában tett előrelépés mértéke viszonylag kicsi. A környezetvédelem kérdése szorosan összefügg az emberi jogok új generációjához tartozó egészséges környezethez való jog biztosításával, amely szintén új állami (és a nemzetközi közösség) feladatként jelenik meg, és közvetlenül érinti az egyéni és kollektív életünk minőségét.

Hasznos olvasmány:

Friedrich Róbert: Globalizáció és környezet. <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm>

Az állam megváltozott feladatai a globális világrendben

Az államot érintő globális kihívás	Az állam megváltozott feladata
- Gazdasági globalizáció	- nemzeti kormányok gazdaságpolitikai felelőssége
- Globális egyenlőtlenség, Észak-Dél fejlődési szakadék	- népességnövekedés kezelése - éhezés elleni küzdelem - világméretű egészségügyi problémák, járványok megfékezése
- Migráció - Nemzetközi mozgalmak (vallási és ideológiai mozgalmak, az iszlám fundamentalizmus) - Nemzetközi bűnözés (terrorizmus, embercsempészet)	- a bevándorlással kapcsolatos megnövekedett adminisztratív terhek - biztonságpolitikai intézkedések - humánbiztonság megteremtése
- Környezetszennyezés, klímaváltozás (globális felmelegedés)	- környezetvédelem - fenntartható fejlődés

Globalizációs kihívások, amelyekkel a 21. századi modern államoknak működésük során napjainkban is szembe kell nézniük:

- 1) az egyes államok kormányai egyre többször érzékelik, hogy a globális erőterben szűkebb lehetőségeik vannak a **hatékony szabályozás érvényesítésére**;
- 2) a kormányok és az állampolgárok kapcsolata is lazábbá válik, így **csökken az államok befolyási képessége állampolgáraikra**;
- 3) az állam egyre kevésbé tudja önállóan ellátni feladatait, az állami funkciókat mindinkább a **nemzetközi kooperáció** révén kell teljesíteni, miközben
- 4) egyre intenzívebben növekszik az államok igénye az **egymás közötti kapcsolatok kiépítésére** és hatékony működtetésére; végül
- 5) a nemzetközi **nem állami szereplők száma egyre intenzívebben** és permanens jelleggel növekszik, amelyek egyre több, korábban az állami szuverenitás körébe tartozó jogosítvánnyal rendelkeznek (pl. jogalkotás), és próbálják kontrollálni a globalizációs folyamatokat.

Hasznos video: Külügyi és Külgazdasági Intézet: Online kerekasztal-beszélgetés: A globalizáció jövője a COVID-19 után. Elérhető: <https://kki.hu/online-kerekasztal-beszelgetes-a-globalizacio-jovoje-a-covid-19-utan/>

Ajánlott irodalom:

- Egresi Katalin – Pongrácz Alex – Szigeti Péter – Takács Péter (szerk.): Államelmélet I. SZEE DF ÁK, Jogelméleti Tanszék, Győr, 2016. Elérhető: <https://jet.sze.hu/kezdolap> 244-248.o. és 280-292.o.
- Egedy Gergely: Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe. 3. átdolgozott kiadás, HVG Orac, Budapest, 2017. 192-266.o.
- Fejes, Zs. – Szalai, A. (szerk.): Államközi kapcsolatok. Szeged, Magyarország, Iurisperitus Kiadó, 3. fejezet. Elérhető: <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=91320>
- Huntington, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Kiadó, Budapest, 1997.
- Mészáros Rezső: A globalizáció a társadalomföldrajz világában. Magyar Tudomány, 2019/6. https://mersz.hu/dokumentum/matud__530
- Mingst, Karen A.: A nemzetközi kapcsolatok alapjai. Napvilág Kiadó, Budapest, 2011. 145-153. o. és 303-345. o.
- Pongrácz Alex (2014): A globalizált világ aktuális kérdései: államelhalás vagy államépítés? MTA Law Working Papers 2014/8

Ellenőrző kérdések:

1. Milyen értelmezési lehetőségei vannak a globalizáció fogalmának?
2. Hogyan tudja összefoglalóan meghatározni a globalizáció fogalmát?
3. Ismertesse a globalizáció államra gyakorolt hatását politikai téren!
4. Ismertesse a globalizáció államra gyakorolt hatását gazdasági téren!
5. Ismertesse a globalizáció államra gyakorolt hatását kommunikációs és kulturális téren!
6. Hogyan (milyen területeken) változnak meg az állami feladatok a globalizálódó világrendben?
7. Hogyan hatnak az állami működésre a multinacionális vállalatok?
8. Értelmezze a globális egyenlőtlenség okozta Észak-Dél fejlődési szakadék lényegét!
9. Mit jelent a fenntartható fejlődés fogalma, és ez hogyan köthető a globalizáció fogalmához?
10. Milyen kihívások jelennek meg az állam számára a 21. századi nemzetközi rendben?

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE